

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

УДК 343.35

DOI: 10.31733/2078-3566/2024-5-1

Олександр ГАНЖА®

доктор юридичних наук
(ГУНП в Дніпропетровській області,
м. Дніпро, Україна)

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ В ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Досліджено феномен корупції в оборонному секторі України як критичну загрозу національній безпеці, що підриває довіру суспільства до державних інституцій і послаблює демократичне управління. Розглянуто історичні та сучасні аспекти походження корупції, зокрема неефективність розподілу ресурсів і роль суб'єктивного чинника у фінансуванні оборонних потреб. Наголошено на особливо згубних наслідках корупції під час дії воєнного стану, як-от зниження боєздатності Збройних Сил України, неефективність оборонних закупівель і деморалізація суспільства.

На основі аналізу наукових робіт українських дослідників виокремлено ключові аспекти, пов'язані з необхідністю реформування антикорупційного законодавства, підвищення прозорості державних закупівель та ролі громадянського суспільства в моніторингу. Окрему увагу приділено механізмам громадського контролю, вдосконаленню нормативної бази та впровадженню міжнародних стандартів у сфері боротьби з корупцією.

Запропоновано комплекс заходів для зменшення корупційних ризиків: посилення незалежності антикорупційних органів, підготовка військових кадрів з акцентом на етичні стандарти, створення інституту громадських аудиторів та вдосконалення системи електронного моніторингу. Висвітлено необхідність системного підходу до боротьби з корупцією, що охоплює державні органи, громадськість та міжнародних партнерів.

Ключові слова: *корупція, оборонний сектор, воєнний стан, антикорупційна політика, громадський контроль, прозорість, військові закупівлі, національна безпека.*

Постановка проблеми. Актуальним питанням не тільки для України, але й усієї цивілізованої спільноти залишаються особливості запобігання корупції в секторі безпеки та оборони, що тривалий час становить предмет уваги науковців і практиків у різних галузях права, таких як адміністративне, військове та кримінальне. Національна безпека завжди була та є пріоритетним напрямом діяльності для будь-якої держави, особливо в умовах збройного конфлікту. Оборонний сектор, що охоплює військову галузь, оборонні закупівлі та пов'язані з ними сфери, відіграє ключову роль у забезпеченні суверенітету країни та захисту її громадян, особливо під час дії воєнного стану. Проте корупція, що проникає в цю стратегічно важливу сферу, може мати катастрофічні наслідки як для обороноздатності держави, так і для суспільства загалом.

Під час війни будь-які корупційні схеми або спроби нажитися на державних ресурсах чи коштах, призначених для потреб фронту, є особливо аморальними та цинічними діями. На жаль, на сьогодні кримінально-правова характеристика корупційних правопорушень не зазнала істотних законодавчих змін у контексті посилення відповідальності за такі дії, що є особливо актуальним у період дії воєнного стану.

© О. Ганжа, 2024

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0006-8922-1732>

vdz@dp.police.gov.ua

На відміну від норм стосовно інших кримінальних правопорушень, як-от державна зрада, диверсія, крадіжка, грабїж, розбій, вимагання, невиконання наказу, опір начальнику або примушування його до порушення службових обов'язків тощо, статті Кримінального кодексу України щодо корупційних правопорушень не були доповнені кваліфікуючими чи особливо кваліфікуючими ознаками, що враховували б їх вчинення в умовах воєнного стану. Ця ситуація викликає занепокоєння, оскільки, з огляду на триваючу війну, корупційні скандали, пов'язані з оборонним сектором, продовжують спалахувати, завдаючи суттєвої шкоди національній безпеці та обороноздатності країни.

Відсутність посилення кримінальної відповідальності за корупцію в умовах воєнного стану свідчить про необхідність системних змін у законодавстві та підходах до боротьби з корупцією. Важливо не лише посилити санкції за корупційні правопорушення, а й розробити ефективні механізми контролю та прозорості у сфері оборонних закупівель і фінансування. Запровадження більш жорстких покарань, адаптованих до реалій воєнного часу, а також належне забезпечення роботи антикорупційних органів у сфері безпеки та оборони є нагальним завданням для держави. Лише у такий спосіб можна забезпечити ефективний захист національних інтересів та зберегти довіру громадян до державних інституцій у найскладніший період в історії країни.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Слід наголосити, що питанням кримінально-правової протидії корупції в правоохоронних органах приділялась увага з боку значної кількості вчених, як-от: О. Береза, В. Березняк, В. Боярський, Н. Буряк, В. Гребенюк, І. Гуменюк, М. Зайцев, М. Іванець, О. Костенко, О. Котляренко, Ю. Лісова, О. Мельник, Є. Пащенко, О. Петров, Ю. Приходько, А. Радіна, О. Резнік, О. Соловійов, В. Стасюк, Т. Супрун, В. Топчій, Н. Христинченко, М. Чалий, А. Черкосова, В. Шаблистий, С. Шевченко, Д. Шестаков, В. Шкелебей, О. Юнін та ін. Дослідження вищезгаданих авторів мають фрагментарний характер, у них зосереджено увагу саме на кримінально-правових та кримінологічних засадах протидії корупції. Водночас малодослідженим залишається вчинення таких діянь в умовах воєнного стану, а саме його використання для задоволення особистих потреб.

Метою статті є всебічне дослідження теоретико-прикладних засад кримінально-правового забезпечення правоохоронної діяльності держави в особливий період, зокрема в умовах воєнного стану. Стаття має на меті визначити ключові проблеми, пов'язані з протидією корупції у секторі безпеки та оборони, а також запропонувати конкретні шляхи вдосконалення чинного законодавства у контексті посилення відповідальності за корупційні правопорушення під час війни.

Виклад основного матеріалу. Корупція в оборонному секторі є серйозною загрозою, оскільки підриває довіру суспільства до державних інституцій і послаблює демократичне управління. Коли посадові особи, відповідальні за безпеку країни, беруть участь у корупційній діяльності, це руйнує фундаментальні принципи прозорості, підзвітності та законності. Внаслідок цього формується культура безкарності, що нівелює верховенство права й підриває здатність держави ефективно захищати національні інтереси та забезпечувати громадянську довіру.

Походження корупції як соціального явища часто пояснюють неспроможністю державних органів повністю дотримуватися принципу справедливості під час розподілу суспільно значущих ресурсів. Якщо розглянути історичний контекст фінансування оборонного сектора, стає очевидним, що протягом багатьох століть такі витрати мали суб'єктивний характер і залежали від волі окремих осіб чи низки чинників. Наприклад, в античних полісах забезпечення фінансування війська покладалося на заможних громадян, які покривали витрати на військові потреби, зокрема на будівництво військових кораблів. В інших випадках витрати на армію перекладалися на підкорені народи, що потребувало постійних бойових дій для залучення нових ресурсів. Такий підхід був позбавлений прозорості, що значно підвищувало корупційні ризики, спричиняючи нестачу ресурсів і знижуючи ефективність армії [1].

Повертаючись до сучасності, зазначимо, що будь-які дії або бездіяльність, спрямовані на незаконне збагачення чи отримання неправомірної вигоди в умовах військового конфлікту, мають особливо згубні наслідки для національної безпеки, оскільки можуть послабити обороноздатність держави через зниження якості військової техніки й послуг. Це створює пряму загрозу для життя військовослужбовців і національної безпеки загалом. Також корупція спотворює процес оборонних закупівель, призводячи до завищення витрат, закупівлі неякісного обладнання та обмеження

конкуренції. Такі неетичні практики, як «відкати» та фаворитизм, підривають прозорі процедури торгів і заважають обирати найкращих і найбільш економічно ефективних постачальників. У результаті ресурси розподіляються нераціонально, а кошти платників податків використовуються неефективно, що посилює недовіру до влади [2, с. 177].

Проблема корупції в оборонному секторі впливає не лише на військову безпеку, але й на інші аспекти державної безпеки, як-от демографічні ризики. Зокрема, корупційні скандали можуть деморалізувати суспільство, викликаючи небажання громадян повертатися до України з-за кордону. Це створює додаткові виклики для держави, яка втрачає цінний людський ресурс. Н. Христинченко, М. Зайцев та інші автори простежують взаємозв'язок між вихованням нетерпимості до корупції поміж військових і рівнем корупційних ризиків у секторі оборони. Вони наголошують на необхідності підготовки військових кадрів, які мають високу етичну стійкість до корупції [3].

Не можна забувати і про важливу роль громадянського суспільства як активного учасника у моніторингу корупційних ризиків. Проблема запобігання корупції у військових структурах має загальнонаціональний соціальний характер, оскільки стосується інтересів усього українського суспільства; вона зосереджується навколо трьох основних питань.

Перше питання стосується ефективності використання ресурсів, залучених від різноманітних джерел – зарубіжних партнерів, державного і місцевих бюджетів, а також донорських організацій, – для виконання завдань із протидії російській агресії. На наш погляд, ефективність у цьому контексті означає досягнення максимальної успішності військових операцій із деокупації українських територій, поєднаної з мінімізацією втрат серед військовослужбовців і забезпеченням збереження їхнього здоров'я [4, с. 130].

По-друге, корупційні ризики у сфері оборонних закупівель мають значний вплив на забезпечення військових підрозділів необхідним обладнанням, озброєнням та майном. Проблеми виникають через зловживання дискреційними повноваженнями, що призводить до неефективного використання бюджетних коштів. До основних чинників ризику належать: змова посадових осіб, тиск на членів тендерних комітетів, їх відбір без належної оцінки професійності та доброчесності, а також брак часу і ресурсів для аналізу умов договорів. Ці проблеми були зафіксовані ще у 2021 р. в звіті щодо корупційних ризиків у Міністерстві оборони України.

Запровадження системи прямих договорів для закупівлі товарів на потреби Збройних Сил України та інших силових структур, хоча й сприяє швидшому забезпеченню військових, створює загрозу зростання корупційних ризиків через брак незалежного зовнішнього контролю. Проте викорінення корупції в оборонних закупівлях залишається актуальним завданням.

Третє ключове питання – це збереження демократичних цінностей і досягнень нашої держави. Необхідно запобігти будь-яким незаконним обмеженням прав і свобод громадян, а також уникнути тенденцій до тоталітаризації державного апарату. Збереження демократичних інститутів є фундаментальним для підтримки довіри суспільства до влади. Водночас на соціальному рівні вирішення проблеми корупції у військовому управлінні ускладнюється кількома чинниками. Один із них – високий рівень соціальної ентропії, що є неминучим під час ведення бойових дій. Інший важливий аспект – суперечність між проголошеною в Конституції України цінністю людського життя та вимогою віддати це життя заради захисту держави та суспільства. Ця дилема створює додаткові моральні та психологічні виклики у контексті боротьби з корупцією.

Аналізуючи безпекові ризики крізь призму сучасних тенденцій, можна виокремити кілька особливо чутливих сфер. Насамперед це ризики, пов'язані з мобілізацією, котрі особливо помітно виявляються на місцевому рівні. Поширення інформації про випадки корупції під час мобілізаційних заходів поміж родичів, колег, однокласників чи друзів часто має значно більший вплив, ніж будь-які державні патріотичні ініціативи. У таких ситуаціях діє так званий «закон прискореного поширення негативної інформації», що підриває довіру до влади.

Корупційні ризики у сфері мобілізації можуть призводити до масового ухиляння від військового обліку, уникнення проходження військово-лікарської комісії та, власне, мобілізації. Військовозобов'язані часто шукають як законні, так і незаконні способи уникнути виконання своїх обов'язків. Таким чином, проблема корупції в оборонному секторі не лише послаблює боєздатність країни, а й створює значний соціальний резонанс, що підриває довіру громадян до державних інституцій [5, с. 824].

Крім того, корупція у військовому управлінні може спричинити міжнародні ризики. Україна отримує значну допомогу від іноземних держав, міжнародних організацій та приватних донорів. Інформація про можливі корупційні порушення може стати підставою для скорочення цієї підтримки або її перенаправлення. Водночас держави-донори запровадили власні демократичні процедури для моніторингу використання допомоги.

Своєю чергою, слід звернути увагу на думку Є. Пашенко та М. Чалий, які підкреслюють, що правові інструменти боротьби з корупцією у сфері оборони є складними й різноманітними, але часто регламентовані абстрактно й не системно. Вчені вважають за необхідне вдосконалити законодавчу базу для ефективної протидії корупції в оборонному секторі. Більшість доступних антикорупційних інструментів, що використовуються в секторі безпеки і оборони, мають організаційно-правові форми функцій і повноважень державних органів, що відповідають за управління структурними підрозділами служб безпеки і оборони. Такі правові інструменти не є системними і часто абстрактно регулюються на законодавчому рівні [6, с. 133–134].

На рівні безпеки проблема запобігання корупції у військовому управлінні може бути розглянута як сукупність ризиків, що негативно впливають на сектор оборони та безпеки. Ці ризики є значно ширшими за обсягом порівняно з ризиками у сфері виключно воєнної безпеки. Наприклад, можна виділити демографічні ризики, котрі мають непрямий, але досить помітний зв'язок із корупцією у військових структурах. Інформація про корупційні зловживання в силах оборони може деморалізувати суспільство та вплинути на рішення громадян, які перебувають за кордоном, не повертатися на Батьківщину. Це, своєю чергою, створює загрози для демографічної безпеки держави. Однак у межах цього дослідження акцент буде зроблено на ризиках, що безпосередньо стосуються функціонування систем військового управління і не залежать від комплексного впливу різних чинників. Водночас вбачається неузгодженість позицій законодавчої влади щодо внесення змін у закони, пов'язані з протидією корупції.

У 2023 р. в Міністерстві оборони України створено Департамент з питань запобігання та виявлення корупції. Основним завданням цього департаменту є впровадження та практична реалізація принципу нульової толерантності до корупції. Позитивним моментом є те, що Міністерство оборони відреагувало на ситуацію, ухваливши відповідні кадрові рішення та провівши інституційні реформи. Однак важливо, щоб ці заходи не залишилися декларативними, а принесли реальні результати у боротьбі з корупцією.

Ще одним важливим кроком у контролі за оборонними закупівлями та використанням коштів стало створення Громадської антикорупційної ради при Міністерстві оборони України. Ця рада була утворена 10 квітня 2023 р. за наказом Міністра оборони України.

Вищевикладене дозволяє дійти висновку, що за роки війни питання притягнення до кримінальної відповідальності за корупційні правопорушення так і не було належною мірою врегульовано на законодавчому рівні. Відсутній ефективний механізм притягнення до відповідальності осіб, підозрюваних у вчиненні корупційних злочинів, що часто призводить до закриття справ через відсутність складу злочину. Першою спробою вирішити це питання став проєкт Закону № 7348 від 04 травня 2022 р. «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за корупційні діяння під час дії воєнного стану», що був поданий до Верховної Ради України 5 травня 2022 р. [7].

Цей законопроект передбачав внесення змін до ст. 111 Кримінального кодексу України, що стосується державної зради. Пропонувалося додати новий пункт, згідно з яким незаконне збагачення у період воєнного стану або протягом року після його завершення прирівнювалося б до державної зради. У законопроекті зазначалося, що набуття особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, активів, вартість яких перевищує її законні доходи на суму понад шість тисяч п'ятсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, у такий період є державною зрадою. За це пропонувалося запровадити покарання у вигляді позбавлення волі на строк до п'ятнадцяти років або довічного ув'язнення з конфіскацією майна та позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю. Законопроект, на жаль, не пройшов далі першого читання у Верховній Раді України.

Таким чином, проблема корупції в оборонному секторі залишається невирішеною, і для забезпечення національної безпеки необхідно здійснити системні

зміни у законодавстві, посиливши відповідальність за корупційні злочини в умовах воєнного стану.

Другою спробою внесення змін до кримінально-правової кваліфікації корупційних правопорушень стали два проекти законів із майже ідентичними назвами: «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення кримінальної відповідальності за корупційні злочини, вчинені в умовах воєнного або надзвичайного стану» від 17.02.2023 № 9029 [8] та «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за корупційні злочини, вчинені під час воєнного або надзвичайного стану» від 22.02.2023 № 9049 [9].

Щодо змісту законопроекту № 9029, то він був прийнятий для розгляду на першому читанні, проте результатів так і не було досягнуто, і відповідні зміни до законодавства не внесли. Законопроект передбачав доповнення низки статей Кримінального кодексу України (зокрема, ст. ст. 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368, 368-3, 368-4, 368-5, 369 і 369-2) обтяжуючою ознакою «те саме діяння, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану» [8]. Це дозволило б судам застосовувати більш суворі види покарань за корупційні кримінальні правопорушення, вчинені в таких умовах, порівняно з аналогічними правопорушеннями у мирний час.

На зазначені законопроекти були подані науково-експертні висновки, а також стосовно цих проектів проведено аналізи щодо їх відповідності європейським стандартам. Верховна Рада України не підтримала згадані законопроекти, що спричинило подальшу бездіяльність держави у питанні посилення покарання за корупційні правопорушення. Як зазначають політики, обидва законопроекти базуються на хибному припущенні, що посилення покарань може стримати потенційних корупціонерів від протиправних діянь. Насправді ж більшість злочинів вчиняється з розрахунком на те, що винні особи не будуть викриті, а якщо й будуть, то зможуть уникнути відповідальності чи звести її до мінімуму. Досвід засвідчує, що лише майже 1 % осіб, які скоїли корупційні кримінальні правопорушення, реально відбуває покарання у вигляді позбавлення волі.

Однак законопроект № 9029 містить доречну пропозицію щодо доповнення складів кримінального правопорушення такою обтяжуючою ознакою, як «вчинення в умовах воєнного або надзвичайного стану» [8]. Водночас такі зміни автоматично підвищують суспільну небезпеку цих кримінальних правопорушень, незалежно від того, чи використовувалися обставини воєнного стану для їх вчинення. Таким чином, правопорушення, скоєне у період воєнного або надзвичайного стану, розглядатиметься як кваліфікований або особливо кваліфікований склад кримінального правопорушення.

Ця позиція потребує більш чіткого юридичного формулювання. Водночас важливо пам'ятати, що до осіб, які вчинили корупційні кримінальні правопорушення, не можуть застосовуватися загальні положення ст. 65 Кримінального кодексу України. Кожен законопроект, спрямований на посилення кримінальної відповідальності, особливо шляхом збільшення розмірів покарань, має спиратися на серйозне наукове обґрунтування і детальний аналіз судової практики. Проекти, що передбачають підвищення строків ув'язнення, повинні супроводжуватися статистичними даними та конкретними прикладами, що підтверджують неефективність чинного законодавства. Необхідно наводити реальні випадки, коли небезпечні діяння залишалися безкарними через прогалини у законі.

У цьому контексті слід враховувати, що ефективність покарання залежить не лише від суворості санкцій, а й від здатності правоохоронних органів забезпечити неминучість відповідальності за корупційні кримінальні правопорушення. Саме безкарність, а не м'якість призначених судом покарань, є тим підґрунтям, на якому формується і поширюється корупційна поведінка. Відсутність належного покарання стимулює подальше вчинення нових кримінальних правопорушень.

Іноземні та міжнародні процедури демократичного цивільного контролю у сфері оборони відіграють важливу роль у забезпеченні прозорості та ефективності діяльності військових інституцій. В умовах складної ситуації з контролем за діяльністю Сил оборони в Україні ці процедури є вкрай позитивним явищем. Особливе значення має шостий принцип, викладений у Глобальних принципах національної безпеки та права на інформацію 2013 р., яким визначено, що жодна державна установа не може бути звільнена від обов'язку розкривати інформацію, включно з безпековим сектором та розвідувальними органами. Згідно з цим принципом громадськість має право знати про існування всіх організацій безпекового сектора, їхню нормативно-правову базу та

бюджети [10]. Це забезпечує додатковий рівень контролю, що є необхідним в умовах військових конфліктів.

Висновки. Отже, запобігання корупції серед військових посадових осіб у період правового режиму воєнного стану має базуватися на систематичному аналізі динаміки корупційних ризиків. Широкомасштабна збройна агресія росії призвела до зміни цих ризиків, тому необхідно проводити постійний моніторинг законодавства, що регулює дискреційні повноваження посадових осіб. Важливо, щоб повноваження, пов'язані з прийняттям рішень на власний розсуд, були виправдані виключно їхньою участю в бойових діях. Повсякденна діяльність посадових осіб, особливо у сфері обігу військового майна, має бути чітко регламентована нормативно-правовими актами. Запобігання корупції як процес вимагає узгодженої роботи всіх ланок: вищих органів державної влади, органів військового управління, антикорупційних та правоохоронних структур, громадськості та ЗМІ. Основними цілями такої роботи є мінімізація корупційних ризиків, підвищення рівня доброчесності військовослужбовців та посадових осіб сектора оборони.

Доброчесність у цьому контексті – це відповідність поведінки та мотиваційно-ціннісної сфери військовослужбовців нормам міжнародного гуманітарного права, моральним стандартам цивілізованих демократій, а також етичним кодексам і правилам поведінки.

Корупційні порушення з боку військових посадових осіб у період воєнного стану можуть призводити до серйозних наслідків:

- зниження рівня довіри громадян до держави, органів влади та Збройних Сил України;
- збільшення міграції населення України до країн Європейського Союзу та інших держав;
- формування негативних настроїв у військових колективах;
- іміджеві втрати України на міжнародній арені.

Тому для реформування цього напрямку пропонується здійснити такі заходи, як:

1. Реформування нормативної бази: регламентація дискреційних повноважень посадових осіб, забезпечення прозорості їхньої діяльності. Так, у законодавстві часто залишаються прогалини, що дозволяють суб'єктам влади діяти на власний розсуд без прозорих критеріїв. Наприклад, дискреційні повноваження в Україні часто ґрунтуються на оцінних поняттях (наприклад, «суспільний інтерес», «доцільність»), що можуть трактуватися довільно;

2. Посилення громадського контролю: створення умов для доступу громадськості до інформації про діяльність сектора безпеки, зокрема, шляхом впровадження механізмів громадського нагляду за оборонними закупівлями. Наприклад, шляхом запровадження сертифікованої програми для підготовки громадських аудиторів, які отримають доступ до перевірки військових закупівель. Ці аудитори працюватимуть у тісній співпраці з антикорупційними організаціями та державними аудиторами. Механізм реалізації може бути таким: оголошення відкритого конкурсу для активістів із відповідною освітою (юридичною, економічною). Після навчання аудитори отримають акредитацію для перевірки закупівель і матимуть право подавати висновки до правоохоронних органів. Відповідно, їхня діяльність щодо порівняння очікуваних і фактичних результатів дозволить громадськості оперативно виявляти розбіжності;

3. Підвищення кваліфікації кадрів: проведення навчальних програм із антикорупційного законодавства, етики та доброчесності;

4. Впровадження електронних систем обліку: використання цифрових платформ для відстеження оборонних закупівель і розподілу військового майна. В цьому контексті можна звернути увагу на удосконалення електронної системи публічних закупівель Prozorro в частині формування окремого інструменту для громадського моніторингу, що дозволить активістам і журналістам автоматизувати аналіз контрактів, як-от: додаткові фільтри для відстеження ризикових закупівель; можливість публічного «тревожного сигналу» через платформу у вигляді анонімного «гарячого» каналу викривачів; рейтинг постачальників та замовників на основі відкритих даних;

5. Міжнародна співпраця: інтеграція українських підходів до антикорупційної діяльності з найкращими міжнародними практиками, що забезпечить довіру з боку донорів та партнерів;

6. Посилення ролі антикорупційних органів: забезпечення незалежності та ресурсної спроможності таких установ, як НАБУ, для розслідування корупційних

злочинів у військовій сфері;

7. Розширення інформаційних кампаній: підвищення обізнаності громадян і військовослужбовців щодо небезпеки корупції, її наслідків та способів протидії. Наукові дослідження мають зосереджуватися на оцінці впливу корупційних ризиків на діяльність військових формувань у період воєнного стану, а також на розробці нових методів зниження таких ризиків.

Список використаних джерел

1. Шаблюстий В. В., Березняк В. С., Коваленко А. В. Нормативне закріплення та побутове розуміння антикорупційної діяльності в Україні та інших країнах пострадянського простору : практ. порадник. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2021. 40 с.
2. Шаблюстий В. В. Про публічність та приватність кримінально-правового забезпечення інформаційної безпеки людини. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2013. № 1. С. 177–184.
3. Khrystynchenko N., Koropatnik I., Khomiakov D., etc. Development of Integrity and Intolerance to Corruption in the System of Preparation for Military Service. *Journal of Curriculum and Teaching*. 2022. Vol 11. No. 3. P. 112–120.
4. Юнін О. С. Порівняльний аналіз підходів до боротьби з корупцією за кордоном та в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2013. № 2. С. 129–131.
5. Юнін О. С., Шевченко С. І. Кримінально-правове забезпечення воєнної безпеки України // Military offences and war crimes: background, theory and practice : collective monograph / ed. by V. M. Stratonov. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2023. 876 p. P. 823–846. URL : <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/322/8792/18393-1>.
6. Пащенко Є. М., Чалий М. Г. Правові інструменти протидії корупції у секторі безпеки і оборони України: сутність і особливості. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2022. № 5. С. 132–136.
7. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за корупційні діяння під час дії воєнного стану : проект Закону України від 04.05.2022 № 7348. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JI073731>.
8. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення кримінальної відповідальності за корупційні злочини, вчинені в умовах воєнного або надзвичайного стану : проект Закону України від 17.02.2023 № 9029. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/JI08790A>.
9. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за корупційні злочини, вчинені під час воєнного або надзвичайного стану : проект Закону України від 22.02.2023 № 9049. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/JI088161>.
10. Global Principles on National Security and the Right to Information. URL : <https://www.justiceinitiative.org/uploads/45d4db46-e2c4-4419-932b-6b9aadad7c38/tshwane-principles-15-points-09182013.pdf>.

Надійшла до редакції 30.11.2024
Прийнято до опублікування 06.12.2024

References

1. Shablysty, V. V., Bereznjak, V. S., Kovalenko, A. V. (2021) Normatyvne zakriplennia ta pobutove rozuminnia antykoruptsiinoi diialnosti v Ukraini ta inshykh krainakh postradianskoho prostoru [Regulatory consolidation and everyday understanding of anti-corruption activities in Ukraine and other post-Soviet countries] : prakt. poradnyk. Dnipro : Dniprop. derzh. un-t vnutr. sprav. 40 p. [in Ukr.].
2. Shablysty, V. V. (2013) Pro publichnist ta pryvatnist kryminalno-pravovoho zabezpechennia informatsiinoi bezpeky liudyny [On the publicity and privacy of criminal law support for human information security]. *Visnyk Luhanskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav imeni E.O. Didorenka*. № 1, pp. 177–184. [in Ukr.].
3. Khrystynchenko, N., Koropatnik, I., Khomiakov, D., etc. (2022) Development of Integrity and Intolerance to Corruption in the System of Preparation for Military Service. *Journal of Curriculum and Teaching*. Vol 11. No. 3, pp. 112–120.
4. Yunin, O. S. (2013) Porivnialnyi analiz pidkhodiv do borotby z koruptsiieiu za kordonom ta v Ukraini [Comparative analysis of approaches to combating corruption abroad and in Ukraine]. *Pivdenoukrainskyi pravnychy chasopys*. № 2, pp. 129–131. [in Ukr.].
5. Yunin, O. S., Shevchenko, S. I. (2023) Kryminalno-pravove zabezpechennia voiennoi bezpeky Ukrainy [Criminal law support for military security of Ukraine] // Military offences and war crimes: background, theory and practice : collective monograph / ed. by V. M. Stratonov. Riga, Latvia : «Baltija Publishing». 876 p., pp. 823–846. URL : <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/322/8792/18393-1>. [in Ukr.].
6. Pashchenko, Ye. M., Chalyi, M. H. (2022) Pravovi instrumenty protydii koruptsii u sektori bezpeky i oborony Ukrainy: sutnist i osoblyvosti [Legal instruments to combat corruption in the security

and defense sector of Ukraine: essence and features]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho*. № 5, pp. 132–136. [in Ukr.].

7. Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy shchodo posylennia vidpovidalnosti za koruptsiini diiannia pid chas dii voiennoho stanu [On amendments to the Criminal Code of Ukraine to strengthen liability for corruption acts during martial law] : proekt Zakonu Ukrainy vid 04.05.2022 № 7348. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/JI07373I>. [in Ukr.].

8. Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy shchodo posylennia kryminalnoi vidpovidalnosti za koruptsiini zlochyny, vchyneni v umovakh voiennoho або nadzvychainoho stanu [On amendments to the Criminal Code of Ukraine to strengthen criminal liability for corruption crimes committed during martial law or a state of emergency] : proekt Zakonu Ukrainy vid 17.02.2023 № 9029. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/JI08790A>. [in Ukr.].

9. Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy shchodo posylennia vidpovidalnosti za koruptsiini zlochyny, vchyneni pid chas voiennoho або nadzvychainoho stanu [On amendments to the Criminal Code of Ukraine to strengthen liability for corruption crimes committed during martial law or a state of emergency] : proekt Zakonu Ukrainy vid 22.02.2023 № 9049. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/JI08816I>. [in Ukr.].

10. Global Principles on National Security and the Right to Information. URL : <https://www.justiceinitiative.org/uploads/45d4db46-e2c4-4419-932b-6b9aadad7c38/tshwane-principles-15-points-09182013.pdf>.

ABSTRACT

Oleksandr Hanzha. Criminal-legal anti-corruption measures in law enforcement bodies during martial law. The article examines the phenomenon of corruption in the defense sector of Ukraine as a critical threat to national security, which undermines public confidence in state institutions and weakens democratic governance. The historical and contemporary aspects of the origin of corruption, including the inefficient allocation of resources and the role of subjective factors in the financing of defense needs, are considered. The authors emphasize the particularly harmful consequences of corruption during a military conflict, such as a decrease in the combat capability of the Armed Forces of Ukraine, ineffective defense procurement, and demoralization of society.

Based on the analysis of scientific works by Ukrainian researchers, the author identifies key aspects related to the need to reform anti-corruption legislation, increase transparency of public procurement and the role of civil society in monitoring. Special attention is paid to mechanisms of public control, improvement of the regulatory framework and implementation of international standards in the fight against corruption.

The author proposes a set of measures to reduce corruption risks: strengthening the independence of anti-corruption bodies, training military personnel with an emphasis on ethical standards, creating an institute of public auditors and improving the electronic monitoring system. The author emphasizes the need for a systematic approach to combating corruption, involving government agencies, the public and international partners.

Keywords: corruption, defense sector, martial law, anti-corruption policy, public control, transparency, military procurement, national security.